

MONEDES ANTERIORS AL SEGLE V d.C. TROBADES A SANT FELIU DE GUÍXOLS I A LES SEVES RODALIES

PER

LLUÍS ESTEVA i CRUAÑAS
JOAN VILARET i MONFORT

Els pobles colonitzadors —grecs, cartaginesos i romans— donaren a conèixer a la població ibèrica autòctona l'ús de les monedes. El fet de trobar a la nostra contrada monedes antigues, de classificació força aproximada, equival a certificar la presència de la gent que les usava, també assegurada per altres restes arqueològiques.

Amb aquest escrit ens proposem d'inventariar totes les monedes anteriors al segle V d.C. trobades a la rodalia guixolenc, que d'alguna manera han arribat al nostre coneixement. És fora de dubte que hi ha hagut moltes més troballes, però per no haver-se publicat mai, la procedència de les peces restarà desconeguda. Amb tot, la llista que segueix pot consider-se una mostra ben representativa de la circulació monetària i covem l'esperança que algun dia podrà ésser d'utilitat a futurs investigadors.

TROBADES AL TERME DE SANT FELIU

Nº 1

Semis de SEDEISCEN. Segona meitat del segle II a.C.

Trobat per Carme Anglès de Monfort al jardí de casa seva, carrer de Burgos, 45. En féu donació al Museu Municipal de Sant Feliu.

Anv.: Cap masculí a la dreta; dos dofins al davant i un al darrera.

Rev.: Cavall al galop; a sota, llegenda ibèrica SEDEISCEN, subratllada.

Hom situa Sedeiscen a l'Aragó, no lluny de la ratlla catalana.

Pes 6'27 g. Diàmetre 22'5 mm.

(LLUÍS ESTEVA, «Áncora», 9-VII-1981).

Moneda núm. 1. Semis de Sedeiscen (segona meitat del s. II a.C.). Diàmetre 22'5 mm.

Nº 2

As d'Empúries contramarcant a l'anvers. Fou trobat a la fàbrica Castelló, carrer de Sant Ramon, en obrir un pou. El tenia Botet i Sisó i Hurtebise no el pogué examinar.

(HURTEBISE, *Bosquejo*, p. 21-1).

Nº 3

Sesterici de Trajà (98-117 d.C.). El consolat sisè que figura a la llegenda de l'anvers, permet datar la peça entre els anys 112 i 117 d.C., darrers del regnat de Trajà.

Trobat per Josep Nadal i Vellver en un carrer de la nostra ciutat; donat al Museu Municipal.

Anv.: IMP CAES NER TRAIANO OPTIMO AVG GER DAC P M

TR P COS VI P P. Bust de l'emperador llorejat i amb mantell, a la dreta. La interpretació de la llegenda pot ésser la següent: IMPERATORI CAESARI NERVA TRAIANO OPTIMO AVGVSTO GERMANICO DACICO PONTIFICI MAXIMO TRIBUNICIA POTESTATE CONSULATO SEXTO PATRIAE.

Rev.: Fortuna asseguda a l'esquerra, aguantant amb la mà dreta un timó de nau i amb l'altra una banya de l'abundància. SENATVS POPVLVSQVE ROMANVS, en llegenda circular. FORT RED a l'exerg i S C inferior.

Pes 29 g. Diàmetre 33 mm. És una peça força ben conservada. Correspon al núm. 158 de Trajà a la *Description Historique* de Cohen. (ESTEVA, «Àncora», Nadal del 1967).

Moneda núm. 3. Sesterci de Trajà (98-117 d.C.). Diàmetre 33 mm.

Nº 4

Bronze romà, d'impossible classificació pel desgast que presenta; trobat al mas Vilaret de Sant Amanç pel seu propietari Sr. Llambí.

Nº 5-7

Monedes de Marc Aureli (161-180 d.C.).

(ROIG i JALPÍ, *Resumen historial*, 1678, p. 507).

Nº 8-10

Monedes de Gordià III (238-244 d.C.).

(ROIG i JALPÍ, p. 507).

Nº 11

Petit bronze de Constantí I (307-337 d.C.).

Trobat a la casa que el senyor Corominola tenia al carrer de la Pilota (ara de Joan Goula) quan fou enderrocat un envà.
(HURTEBISE, *Bosquejo*, p. 21-2).

Nº 12

Solidus d'or de Constanci II (337-361 d.C.).

Va ésser trobat quan excavaven els fonaments del pont del carrer de Capmany, vers el 1892. El tenia Basart i Anglada.

(HURTEBISE, *Bosquejo*, p. 21-1. Entre els papers d'Hurtebise que es conserven a la Biblioteca de Catalunya hi ha l'empremta de la moneda: Vol. I, p. 107).

Nº 13-15

Tres petits bronzes del Baix Imperi, que per llur conservació no es poden classificar.

Foren trobats per Lluís Esteva el 1961 al carrer del Prior, darrera de l'absis del temple parroquial; eren a la boca d'unes calaveres, segons costum dels enterraments de l'època esmentada. Donats al Museu Municipal de Sant Feliu de Guíxols.

Diàmetres 14, 15 i 16 mm.

Nº 16

Bronze de Teodosi (379-395 d.C.).

Anv.: D. N. THEODOSIVS P F AVG., que deu entendre's: DOMINVS NOSTER THEODOSIVS PIVS FELIX AVGVSTVS.

Rev.: VIRTVS EXERCITVS. A l'exergue, sembla SHET.

Trobat a la vinya que Rufí Romà tenia a Sant Amanç; l'esmentat Romà era qui el conservava.

Pes 5 g. Diàmetre 21 mm.

(«Llevor», 8-III-1903. Aquest setmanari en fa una extensa i ben documentada descripció que, malgrat que no va signada, pensem que fou escrita per l'historiador local Agustí Casas).

TROBADES A SANT POL

Nº 17

As d'Empúries.

(HURTEBISE, p. 26-2).

Nº 18

Bronze de Julià (361-363 d.C.).

El tenia Esteve Vidal.

(HURTEBISE, *Bosquejo*, p. 20-2. Empremta entre els papers d'Hurtebise a la Biblioteca de Catalunya).

TROBADES AL POBLAT DELS GUÍXOLS

Nº 19

As d'UNDICESCEN, que correspon al poblat ibèric d'Empúries.

Anv.: Cap cascat de Pallas.

Rev.: Pegàs amb corona de llorer al damunt.

Moneda una mica trencada. Perduda.

(HURTEBISE, *Bosquejo*, p. 22-2. Fotografia a «La Costa Brava» F.M. 1932).

Moneda núm. 19. As d'Empúries.

Nº 20-22

Tres asos d'Empúries (segles III-I a.C.). Llegendes ibèriques.

(HURTEBISE, *Bosquejo*, p. 24-2).

Nº 23

As d'Empúries amb llegenda llatina. El va recollir un treballador després de l'explosió d'una barrinada i la va regalar a Ramon Vila, llavors síndic municipal.

(HURTEBISE, *St. F. de Guíxols durante la Edad Antigua*, 1905, p. 18).

Nº 24

Petit bronze de classificació dubtosa.

(HURTEBISE, *Bosquejo*, p. 24-2).

Agustí Casas publicà a «La Costa Brava», F.M. del 1932, les tres monedes següents, trobades també als Guíxols:

Nº 25

«Un quadrant ibèric (?)», trobat el 27-III-1919.

Nº 26

«Una altra moneda més gastada que l'anterior, petita també i de coure» trobada el 2-IV-1919.

Nº 27

«M'ensenyen una moneda trobada quan es féu l'obertura del desmunt, l'any 1911. És un as probablement de l'imperi. El volgueren netejar tant que el malmenaren. A l'anvers, no obstant, hi ha restes de dues testes afrontades i vestigis de caràcters llatins. El revers, encara més maltractat, tindria potser qualche figura simbòlica de cos enter».

TROBADES A LA PLATJA ARTIGUES O PLA DE PALOL (PLATJA D'ARO)

Com sempre, no falta gent que assegura —diu Hurtebise— que el propietari del terreny va trobar dues gerres plenes de monedes d'or o de plata, enterrades sota d'un arbre (HURTEBISE, *Bosquejo*, p. 20-1).

El que és segur, però, és que Hurtebise va veure les següents peces que pertanyien a dues persones: a Joan Planes i Rius, antic masover del mas Artigues, i al senyor Barraquer. Indicarem les de Joan Planes amb una (P) i les altres amb una (B). Les primeres varen ésser deixades en dipòsit al Museu Municipal de Sant Feliu i actualment no se'n sap res. Les segones probablement també sortiren del mas Artigues, però no és pas cosa segura:

Nº 28

Una moneda d'Empúries del tipus del toro que envesteix (B).

Nº 29

Una d'Octavi August (27 a.C.-14 d.C.), coure (P).

Nº 30

Una de Vespasià (68-79 d.C.), coure (B).

Nº 31

Una d'Adrià (117-138 d.C.), coure (B).

Nº 32

Un sesterci de Gordià III (238-244 d.C.).

Anv.: IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG; bust de l'emperador, llorejat, a la dreta.

Moneda núm. 32. Sesterci de Gordià III (238-244 d.C.). Diàmetre 30 mm.

Rev.: VICTORIA AVG S.C; Victòria caminant vers l'esquerra; té a les mans una corona i un palmó.

Bronze. Pes 20'2 g. Diàmetre 30 mm. Ben conservada.

En desconeixem la procedència, però com que coincideix amb la descripció que Hurtebise féu d'una moneda igual, l'incloem ací (P).

Nº 33

Coure de Gal·liè (260-268 d.C.) (P).

Nº 34-35

Dos coures de Claudi II (268-270 d.C.) (P).

Moneda núm. 36. Coure de Claudi II (268-270 d.C.). Diàmetre 13'5 mm.

Nº 36

Un altre coure de Claudi II, trobat el 1965 quan foren construïts els apartaments Bou.

Pes 2'9 g. Diàmetre 13'5 mm. Notícia inèdita. Es guarda al Museu Municipal.

Nº 37

Antoninià de Probus (276-282 d.C.) (P).

Nº 38-39

Dos bronzes de Constantí I (307-337 d.C.). Descripció d'un d'ells: Anv.: Cap llorejat de l'emperador i la llegenda circular CONSTANTINVS AVG.

Rev.: Una ara i la llegenda circular BEATA TRANQUILLITAS. A l'ara, la inscripció VOTIS XX.

Exemplar formós, diu Hurtebise.

Nº 40

Petit bronze de Constantí I, trobada el 1965 —també als apartaments Bou— per Josep Mas i Dalmau, que el va regalar al Museu Municipal. Pes 1'02 g. Diàmetre 14'5 mm. Notícia inèdita.

Moneda núm. 40. Petit bronze de Constantí I (307-337 d.C.). Diàmetre 14'5 mm.

Nº 41

Altre petit bronze de Constantí I, trobat en el mateix lloc que l'anterior per Pere Caner i Estrany, que igualment el regalà al Museu Municipal.

Pes 1'15 g. Diàmetre 14'5 mm. Notícia inèdita.

Moneda núm. 41. Petit bronze de Constantí I (307-337 d.C.). Diàmetre 14'5 mm.

Nº 42

Bronze de Magenci (350-353 d.C.) (P).

Nº 43

Petit bronze del Baix Imperi, en mal estat de conservació (P).

Nº 44

Petit bronze del Baix Imperi, trobat igualment quan foren construïts els apartaments Bou l'any 1965, per Lluís Esteva que el regalà al Museu Municipal.

Pes 2'1 g. Diàmetre 17 mm. Notícia inèdita.

Moneda núm. 44. Petit bronze del Baix Imperi. Diàmetre màxim 17 mm.

Nº 45

Com la moneda anterior, però més malmesa encara.
Diàmetre 13'5 mm.

TROBADES A PLATJA D'ARO

Nº 46

As d'Empúries, que el senyor Corominola regalà al Museu Municipal. Perduda.

(HURTEBISE, *Bosquejo*, p. 20-2).

Nº 47

Petit bronze de Julià l'Apòstata (361-363 d.C.).

«Trobat en un camp de Platja d'Aro. Encunyat en plena decadència de l'art romà. La llegenda, que s'obira sols en part per la imperfecció de l'encunyament, pot completar-se així: D(ominus) N(oster) IV-LI(anus) N(obilissimus) C(aesar). En el revers, s'hi destaca un guerrier clavant llançada a un monstre no gaire clar de dibuix, que està ajegut a sos peus i circumda la composició la llegenda, incompleta també: FEL TEMP RES (Felicitatis temporum restitutor o Felicitas temporum restituta). No té exerg, però en el camp del revers hi ha una M al bell mig».

(«Llevor», núm. 100 del 21-VI-1903. La notícia no porta signatura, però no hi ha cap dubte que l'escribí Agustí Casas).

TROBADA A SANTA CRISTINA D'ARO

Moneda núm. 48. Sesterci de Trajà (98-117 d.C.). Diàmetre 33 mm.

Nº 48

Sesterci de Trajà (98-117 d.C.).

El va trobar Miquel Cañabate prop del pont del Ridaura i en féu donatiu al Museu Municipal. Malgrat el desgast s'endevina el bust de l'emperador a la dreta de l'anvers, i una figura que probablement representa l'Abundància enmig de les lletres S C al revers.

Bronze. Pes 24'92 g. Diàmetre 33 mm. Notícia inèdita.

TROBADA A BELL-LLOC D'ARO

Nº 49

Petit bronze commemoratiu del període post-constantinià. Pertany a les encunyacions datables entre els anys 330 i 346 d.C.

Anv.: CONSTANTINOPLIS-. Bust femení al·legòric de Constantinoble, cascat, a l'esquerra.

Rev.: R-P (?) a l'exerg. Victòria dempeus recolzada en un escut. La lectura de les lletres esmentades és dubtosa, per culpa de la baixa conservació. Cohen, 21, variant. Trobada per Lluís Esteva a l'hort de la rectoria; regalada al Museu Municipal. Notícia inèdita.

Moneda núm. 49. Petit bronze post-constantinià (330-346 d.C.). Diàmetre màxim 15 mm.

TROBADES A ROMANYÀ DE LA SELVA

El senyor Cama va trobar-ne algunes, però seguint el costum d'aquell temps (el senyor Almeda feia el mateix) les anà regalant als excursionistes i amics que el visitaven i, el que és pitjor, no en conservava anotació, diu Hurtebise. Aquest encara pogué veure les següents:

Nº 50

Un còure ibèric d'Illerda (Lleida), «ejemplar de flor de cuño» amb bella pàtina verda.

Nº 51

As d'Empúries, també amb llegenda autòctona.

Nº 52

Moneda de plata, d'Empúries amb llegenda grega (probablement una dracma) que va regalar a Manuel Cazurro.

Nº 53

Bronze de Marc Aureli (161-180 d.C.), «de mediano módulo» i al revers dues figures dretes que es donen la mà.

Nº 54-56

Altres monedes de coure, una de les quals era votiva. N'anotem tres, bé que no sabem quantes eren en realitat.

(Fins ací, HURTEBISE, *Bosquejo*, p. 17-2).

Nº 57

Sesterci d'Antoní Pius (135-161 d.C.).

Trobada per Joan Sanchiz al costat de la carretera que puja a Romanyà, passat l'encreuament de Panedes; resta en poder seu.

Anv.: ANTONINVS AVG PIVS -. Bust llorejat a la dreta.

Rev.: Home conduint una quadriga a l'esquerra; a sota COS IIII (Consulat quart = 145-161 d.C.).

Moneda núm. 57. Sesterci d'Antoní Pius (135-161 d.C.). Diàmetre màxim 31 mm.

Pes 25 g. Diàmetre 31 mm. Gruix 4 mm.
(ESTEVA, «Cypsela» II, p. 71).

Nº 58

Bronze romà força gastat (segle II d.C. ?).

El va trobar el senyor Almeda en una de les seves finques; en féu donació i ara és al Museu Municipal.

Pes 8'2 g. Diàmetre màxim 23'5 mm. Notícia inèdita.

Moneda núm. 58. Bronze romà força gastat (s. II d.C.?). Diàmetre màxim 23'5 mm.

TROBADA A PANEDES

Nº 59

Moneda ibèrica mal conservada, d'uns 25 mm. de diàmetre. Josep Calvet, de Llagostera, la va trobar en una finca seva, no gaire lluny de la font.

TROBADA A SOLIUS

Nº 60

Dracma emporitana dels segles III o II a.C.

Trobada per Lluís Aulet, del mas Llaurador, a la seva vinya situada sota mateix de la Tuna, cova prehistòrica artificial excavada en una roca de granit, camí de Plana Basarda; resta en poder seu.

Anv.: Cap tipus Demèter a la dreta, voltat de tres dofins estilitzats, dintre d'una orla de punts. Pentinat amb bucles i diadema. Com tots els anversos de les dracmes emporitanes és anepígraf.

Moneda núm. 60. Dracma emporitana (s. III-II a.C.). Diàmetre màxim 18 mm.

Rev.: Pegàs, amb figureta per cap, a la dreta. A sota la llegenda EMPORITON.

Plata. Diàmetre 17-18 mm. No va ésser pesada.
(ESTEVA, «Àncora» 4-VII-1968).

RESUM

A Sant Feliu de Guíxols i a les seves rodalies, tenim notícia d'haver-se trobat 60 monedes de dates anteriors al segle V. Posades per ordre cronològic, donen aquesta relació:

2 monedes ibèriques (núms. 50 i 59); 11 d'Empúries (2, 17, 19, 20-22, 23, 46, 51, 28 i 52); 1 dracma emporitana, s. III-II a.C. (60); 1 Sedeiscen, 2ª meitat s. II a.C. (1); 1 d'Octavi August, 27 a.-14 d.C. (29); 1 de Vespasià, 68-79 d.C. (30); 2 de Trajà, 98-117 d.C. (3 i 48); 1 d'Adrià, 117-138 d.C. (31); 1 d'Antoní Pius, 135-161 d.C. (57); 4 de Marc Aureli, 161-180 d.C. (5-7 i 53); 4 de Gordià, 238-244 d.C. (8-10 i 32); 1 de Gal·liè, 260-268 d.C. (33); 3 de Claudi, 268-270 d.C. (34-36); 1 de Probus, 276-282 d.C. (37); 6 del Baix Imperi, 284-476 d.C. (13-15, 43-45); 5 de Constantí I, 307-337 d.C. (11, 38-41); 1 de Constanci II, 337-361 d.C. (12); 1 de Magenci, 350-353 d.C. (42); 1 post constantiniana, 330-346 d.C. (49); 2 de Julià, 361-363 d.C. (18, 47); 1 de Teodosi, 379-395 d.C. (16); 9 de classificació dubtosa (4, 24-27, 54-56 i 58).

Actualment al Museu Municipal de Sant Feliu de Guíxols hi ha les monedes que en aquest inventari duen els núms. 1, 3, 13-15, 32, 36, 40, 41, 44, 48, 49 i 58.

Les monedes descrites en el present inventari confirmen que, almenys des dels poblats ibèrics fins a finals del s. IV d.C., hi hagué ací una població que practicava l'intercanvi comercial mitjançant les monedes que s'usaven al temps del seu curs legal. Fet que ja coneixíem des de les excavacions efectuades l'any 1962 al peu de la torre del Fum i als seus voltants (ESTEVA, *Ceràmica hispano-romana...*, Universitat de Valladolid, 1962, ps. 49-68 i a «Estudis sobre temes del Baix Empordà», núm. 2, 1983, ps. 41-60).